

Beurzen beperken: (g)een goed idee?

DIRK DE WIT, TOM RUETTE

JANUARI 2021

Het nieuwe Kunstendecreet herschrijft het systeem van beurzen voor kunstenaars. Vanaf 2022 komen er twee types: een 'beurs opkomend talent' en een 'beurs bewezen talent'. Volgens een eerdere ['Principesnota voorbereiding nieuw Kunstendecreet'](#) van het departement Cultuur en het kabinet Jambon (juli 2020) zouden kunstenaars die beurzen nog maar een paar keer in hun carrière kunnen ontvangen, met een plafond van 40.000 euro. De [Memorie van toelichting bij het Voorontwerp van Decreet](#) (december 2020) stelt dat de beurs wordt afgebakend op vlak van bedrag, looptijd en toepassing, wat de transparantie van het instrument ten goede komt.

Wat betekent dat voor de dynamiek van talent- en oeuvreontwikkeling van beeldend kunstenaars? En hoe verhoudt die beperking zich tot de [Visienota Kunsten](#) (maart 2020), waarin de minister zich engageerde om zowel de individuele kunstenaar als de disciplines beeldende kunst en fotografie te versterken?

1. Het belang van beurzen voor beeldend kunstenaars

Met een beurs krijgen kunstenaars **tijd** om zich op hun werk te concentreren. Zonder directe productiedruk kunnen ze zaken uitproberen voor nieuw werk, of hun praktijk onderzoeken en verdiepen. Ze gebruiken die tijd om te ontwikkelen wat zich nog niet in een concreet project vatten laat. Leestijd. Zaaitijd. Rijpingstijd. In plaats van bij te klussen, investeren ze uren in hun werk.

Zeker voor [beeldend kunstenaars](#) maken beurzen een verschil. Uit het onderzoek *Loont passie?* bleek dat zij van alle kunstenaars het vaakst moeten bijklussen om rond te komen: dat is tijd die niet naar hun artistieke praktijk gaat. “De beeldend kunstenaars nemen, met 41% van de respondenten, het meest van al een betaalde job buiten de artistieke sector. Voor een kwart onder hen is dat een job in het (niet-artistieke) onderwijs, voor 15% een job in de kunst-amusement-recreatiesector, voor telkens 7,4% in horeca en gezondheids-welzijn-maatschappelijke dienstverlening.”

We zoeken in op de ontwikkelingsdoelen van beurzen. De kwestie van verloning en opbouw van sociale rechten van beeldend kunstenaars vormt een ruimere problematiek die aan bod komt in vervolgotrajecten en vervolgonderzoek.

Een beurs wordt toegekend op basis van het **potentieel van een artistieke praktijk en een oeuvre** om zich verder te ontwikkelen of te verdiepen. De kunstenaar gaat een inspanningsverbintenis aan om dat potentieel waar te maken.

Niet alleen beginnende kunstenaars hebben daar nood aan. Ook voor hun meer ervaren voorgangers blijft de ontwikkeling van een artistieke praktijk een **traag, grillig en levenslang proces**. Kunst maken is niet eventjes een product ontwikkelen en dan blijven cashen. Wil een oeuvre artistiek relevant blijven, dan moet het zich regelmatig heruitvinden. Alleen wordt zo'n onderzoeks- en ontwikkelingsfase in de beeldende kunsten waarvan de output nog niet kan voorzien worden zelden mee gefinancierd. Er zijn pas inkomsten op het moment dat je een concreet resultaat produceert en presenteert. Een beurs helpt die leemtes tussenin financieel opvangen.

De nood aan een beurs stelt zich dan ook op verschillende momenten tijdens de hele loopbaan. De opstart neemt al snel enkele jaren in beslag, omdat beeldend kunstenaars meestal alleen werken en ze een zakelijk model moeten uitbouwen op maat van hun praktijk, met hoge kosten en onzekere inkomsten uit subsidies, opdrachten en verkoop. In zo'n context koopt een kunstenaar met een beurs niet alleen tijd, maar vooral ook **de nodige rust om nieuwe stappen te zetten** in de praktijk, het oeuvre en de loopbaan.

Voor de al meer bevestigde kunstenaar is dat niet anders. Ontwikkeling en verdieping blijven nu eenmaal tijdsintensief: een ontwikkelingsperiode kan al gauw één of meerdere jaren duren. Daarom blijven beurzen net zo noodzakelijk bij mid-career kunstenaars en op latere leeftijd.

Beurzen worden **afgewisseld met projectsubsidies**. Wanneer een kunstenaar via een beurs een nieuwe fase in het oeuvre aanboort, volgen daarop uiteindelijk creaties, projecten en exposities. Daarom zijn beurzen in de beeldende kunst even belangrijk als projectsubsidies. Niet toevallig vormen ze in onze buurlanden een belangrijke pijler van het beeldende kunstbeleid. Dat zie je ook in de literaire sector: beurzen zijn een steunbeer van het Vlaamse letterenbeleid. In de podiumkunsten zijn ze minder vaak van toepassing, omdat daar in hoofdzaak collectief en projectmatig gewerkt wordt. Beurzen, kortom, zijn de **brandstoftanks die de meer individuele kunstdisciplines in beweging houden**.

Het onderscheid tussen een beurs en een project is in theorie helder: een beurs helpt om nieuwe vragen te stellen, een projectsubsidie om de antwoorden vorm te geven. Maar in de praktijk van aanvragen en toekennen is er soms discussie. Die kan verholpen worden door degelijke informatieverstrekking en gedegen commissiewerk. De Memorie van toelichting bij het Voorontwerp van Decreet verduidelijkt het

onderscheid tussen een project, een project met functie ontwikkeling en de beurs (Algemene toelichting, punt 17).

2. Een beurs met wisselende koers

In Vlaanderen is de beurs de voorbije decennia een belangrijk beleidsinstrument geworden om talentontwikkeling te ondersteunen. Ze evolueerde van een set aan specifieke beurzen voor verschillende fases in de loopbaan naar een open instrument dat kunstenaars aanvragen wanneer het nodig is. Net daarom zijn de voorgestelde beperkingen binnen het nieuwe Kunstendecreet opmerkelijk. Maar voor we daarop inzoomen, eerst nog even de voorgeschiedenis: de vele wisselkoersen van de kunstenaarsbeurs.

2.1. Twintig jaar creatief met criteria

Lang bestond het ondersteuningsbeleid voor beeldend kunstenaars in Vlaanderen uit een losse waaier van kunstprijzen en meer sociale vormen van ondersteuning. Pas op het **eind van de jaren 1990** worden die vervangen. Nog niet door een decreet, wel door een predecretaal kader dat voorwaarden schept voor talentontwikkeling en de realisatie van projecten, op maat van beeldend kunstenaars.

Naast een projectsubsidie kunnen zij voortaan aanspraak maken op **drie types beurzen**: een gewone beurs (die je onbeperkt kan aanvragen), een substantiële beurs voor bevestigd talent (die je maximaal zes keer kan krijgen: hoogstens drie jaar opeenvolgend en met minstens twee jaar ertussen, tot de leeftijdsgrens van 45 jaar) en een doorgroeibeurs (die één keer aangevraagd en één keer verlengd kan worden, voor kunstenaars ouder dan 45). De gewone beurs varieert tussen 4.000 en 7.500 euro, de substantiële beurs en de doorgroeibeurs (ook voor heroriëntering) tussen 9.000 en 25.000 euro.¹

In **2006**, wanneer het Kunstendecreet in werking treedt voor de ondersteuning van de professionele kunsten, worden alle beurzen vereenvoudigd tot één '**ontwikkelingsgerichte beurs**', bedoeld voor kunstenaars uit verschillende disciplines. Zonder beperking qua aantal beurzen per loopbaan, zonder vaste bedragen en zonder leeftijdsgrens. De inschatting wat en hoeveel een kunstenaar wanneer nodig heeft, wordt zo de verantwoordelijkheid van aanvrager(s) en beoordelaars. De looptijd is maximaal twaalf maanden en er zijn twee indiendata per jaar: één datum voor beurzen tot 8.000 euro en één datum voor beurzen vanaf 8.000 euro.

Bij de herziening van het Kunstendecreet in **2014** wijzigen de criteria voor beurzen opnieuw. Er blijft één type beurs, maar die wordt gediversifieerd qua duur: de **kortlopende beurs** (3, 6, 9 of 12 maanden) staat open voor alle kunstenaars, de **meerjarige beurs** (max. 3 jaar) voor bevestigd talent. Met die meerjarige optie biedt de overheid een vorm voor wat reeds in de praktijk gebeurt: sommige kunstenaars krijgen enkele jaren na elkaar een éénjarige beurs om een ontwikkeling te kunnen voltooien. De voorziene bedragen worden forfaitair gemaakt en verlaagd: 5.000 of 10.000 euro voor een kortlopende beurs en

---

¹ *Frisse lucht, lange adem*, p. 7-17.

maximaal 15.000, 20.000, 25.000 of 30.000 euro voor een meerjarige beurs van 18, 24, 30 of 36 maanden.

Naast de beurs voorziet het gewijzigde decreet ook een projectsubsidie onder de functie ontwikkeling. Binnen een project wordt die ontwikkeling duidelijk gepland en gebudgetteerd en worden lonen van de kunstenaar en derden mee begroot, terwijl de beurs een 'open-ended' karakter heeft.

In het onderstaande overzicht van de toekenning van beurzen tussen 2001 en 2018 zien we de goedgekeurde beurzen in het oranje; licht oranje zijn de goedgekeurde beurzen beeldende kunst, donker oranje die in andere disciplines. Blauw zijn projectsubsidies, met een uitsplitsing in goedgekeurde projecten beeldende kunst in lichtblauw, en andere disciplines in donkerblauw.

Wat leert deze grafiek ons?

- Het totale budget voor beurzen beeldende kunst is meer dan verdubbeld. Tegelijk zien we dat er in 2006 - wanneer het Kunstendecreet in werking treedt - weinig beurzen toegekend worden aan andere disciplines dan de beeldende kunst, terwijl dit over de jaren heen klimt naar bijna een miljoen euro.

- Het percentage van het totale projecten- en beurzenbudget blijft stabiel op 12% voor beurzen toegekend aan beeldende kunst. We zien een budgettaire groei in absolute termen, maar geen verhoudingsgewijze groei. Die groei situeert zich vooral bij de beurzen die toegekend worden aan andere disciplines.
- Het aantal goedgekeurde dossiers blijft min of meer stabiel voor beeldende kunst, maar we stellen vast dat het aantal dossiers voor de andere disciplines sterk stijgt tussen 2006 en 2018. In 2018 komt het aantal goedgekeurde dossiers in andere disciplines dicht bij dat voor de beeldende kunst.

2.2. De beurs in het nieuwe Kunstendecreet

Het voorontwerp voor het nieuwe Kunstendecreet vanaf 2022, op 18 december 2020 goedgekeurd door de Vlaamse regering, voorziet twee types beurzen. De **beurs opkomend talent** loopt maximaal één jaar en kan aangevraagd worden vanaf één jaar na de start van de loopbaan. De **beurs bewezen talent** loopt maximaal drie jaar. Voor beide wordt een forfaitair bedrag voorzien.² Het is telkens aan de Vlaamse regering om te bepalen hoeveel dat forfaitaire bedrag zal bedragen, én hoe vaak een kunstenaar de beurs maximaal kan ontvangen tijdens zijn/haar loopbaan.

In de ‘Principesnota nieuw Kunstendecreet’ opperen het departement en het kabinet een forfait van 5.000 euro voor de beurs opkomend talent, die maximaal twee keer toegekend kan worden. Voor de beurs bewezen talent wordt gedacht aan 10.000 euro en een maximale toekenning van drie jaar, hetzij in de vorm van drie éénjarige beurzen, hetzij in meerjarige vorm (bv. één keer een beurs voor drie opeenvolgende jaren). Een kunstenaar kan dan in zijn/haar loopbaan **maximaal 40.000 euro aan beurzen** ontvangen.³ De bedragen en het aantal toekenningen zijn in het voorontwerp van het nieuwe Kunstendecreet nog niet geëxpliciteerd, dat gebeurt later in een Besluit van de Vlaamse Regering.

Waarom nu die tweedeling en die beperking in bedragen en aantal beurzen? De Principesnota erkent de beurs als een goed werkend instrument voor de beeldende kunst, maar stelt dat er sinds de verbreding naar andere disciplines in het Kunstendecreet een ‘wildgroei’ is ontstaan. Ook wordt een vorm van misbruik gesuggereerd, waarbij aanvragers een beurs indienen voor een plan wat eigenlijk een project is (bijvoorbeeld omwille van het gemak van een engagementsverbintenis zonder begroting en financiële verantwoording).

Het nieuwe Kunstendecreet schuift een **fundamenteel gewijzigde visie op de beurs** naar voren: *“Een beurs aan een kunstenaar moet dus gezien worden in de geest van prijzen of doctoraatsbeurzen: een uitzonderlijke toekenning voor uitzonderlijk beloftevolle personen, wat je een paar keer kan krijgen, maar niet onbeperkt.”*⁴ Daarmee lijkt de overheid terug te keren naar het ondersteuningsbeleid uit de

² Voorontwerp van decreet over de ondersteuning van de professionele kunsten, Hoofdstuk 3, Afdeling 2

³ Principesnota nieuw Kunstendecreet, principe 21, p. 14-17

⁴ Principesnota, p 15

vorige eeuw, georganiseerd rond eenmalige prijzen. In de Memorie van toelichting bij het Voorontwerp van Decreet wordt ook verwezen naar de voorwaarden van de federale wetgeving (§1 van artikel 53 uit het koninklijk besluit tot uitvoering van het Wetboek van de inkomstenbelasting van 1992, afdeling XVIII) zodat beurzen in principe vrijgesteld zijn van belastingen. Deze Memorie van toelichting argumenteert ook dat langdurige ondersteuning van kunstenaars via beurzen nadelig is omdat kunstenaars met een beurs geen sociale rechten opbouwen (Algemene toelichting, punt 17).

Tegelijk blijft er in aanloop naar het nieuwe Kunstendecreet nog enkele punten van **discussie**:

- Wordt de beurs letterlijk beschouwd als een uitzonderlijke toekenning die je een paar keer kan krijgen, of genereuzer als een ondersteuningsinstrument om praktijk, oeuvre en werk te ontwikkelen en dat op maat van elke - unieke - kunstenaarspraktijk?
- Hoeveel beurzen opkomend talent en bewezen talent kan een kunstenaar maximaal ontvangen tijdens de loopbaan? En wat is van die beperking de consequentie? Dit zal bepaald worden in het Besluit van de Vlaamse Regering.
- Wat is een fair bedrag voor een beurs, waarmee een kunstenaar dat kan realiseren waarvoor een beurs bedoeld is? Dit zal bepaald worden in het Besluit van de Vlaamse Regering.

2.3. De beurzen in Nederland en Denemarken

Een korte vergelijking met criteria en budgetten in vergelijkbare West-Europese landen kan inspirerend zijn: hoe reikt men daar kunstenaarsbeurzen uit?

Het **Nederlandse Mondriaan Fonds** investeerde in 2019 zowel 1.425.000 euro in (75) beurzen opkomend talent als 4.674.000 euro in (123) beurzen bewezen talent: 6,1 miljoen in totaal. Omgezet naar Vlaamse demografische verhoudingen (6 miljoen ipv 18 miljoen inwoners) zou dat verhoudingsgewijs neerkomen op **2.033.000 euro**.

De Nederlandse Rijksoverheid hanteert voor beurzen een vast bedrag dat jaarlijks geïndexeerd wordt. In 2021 bedraagt een beurs opkomend talent 20.000 euro voor één jaar. Ze kan één maal aangevraagd worden na één jaar loopbaan tot maximum vier jaar na de opstart. Een beurs bewezen talent bedraagt 40.000 euro, gespreid over een periode van twee tot vier jaar. Ze kan aangevraagd worden vanaf een loopbaan van vier jaar, maar ook slechts om de vier jaar. Er zijn geen beperkingen voorzien in het aantal beurzen tijdens de loopbaan.

In Denemarken investeerde de **Danish Arts Foundation** in 2019 **2.440.000 euro** in werkbeurzen van één of drie jaar, zonder verdere beperkingen. In Denemarken worden de bedragen van de beurzen gediversifieerd volgens de noden van de kunstenaars. Er werden 251 beurzen toegekend waarvan 202 beeldend kunstenaars een beurs kregen van 6.500 euro, 23 een beurs van 10.000 euro, 19 een beurs van

13.000 euro, 2 een beurs van 20.000 euro en 5 een driejarige beurs van 114.000 euro (38.000 euro per jaar). Met ongeveer 6 miljoen inwoners is Denemarken vergelijkbaar met Vlaanderen.

Naast deze beurzen spelen in beide landen ook projectsubsidies een belangrijke rol: het Mondriaan Fonds in Nederland investeerde in 2019 1.292.000 euro in projectsubsidies en de Danish Arts Foundation 3.210.000 euro.

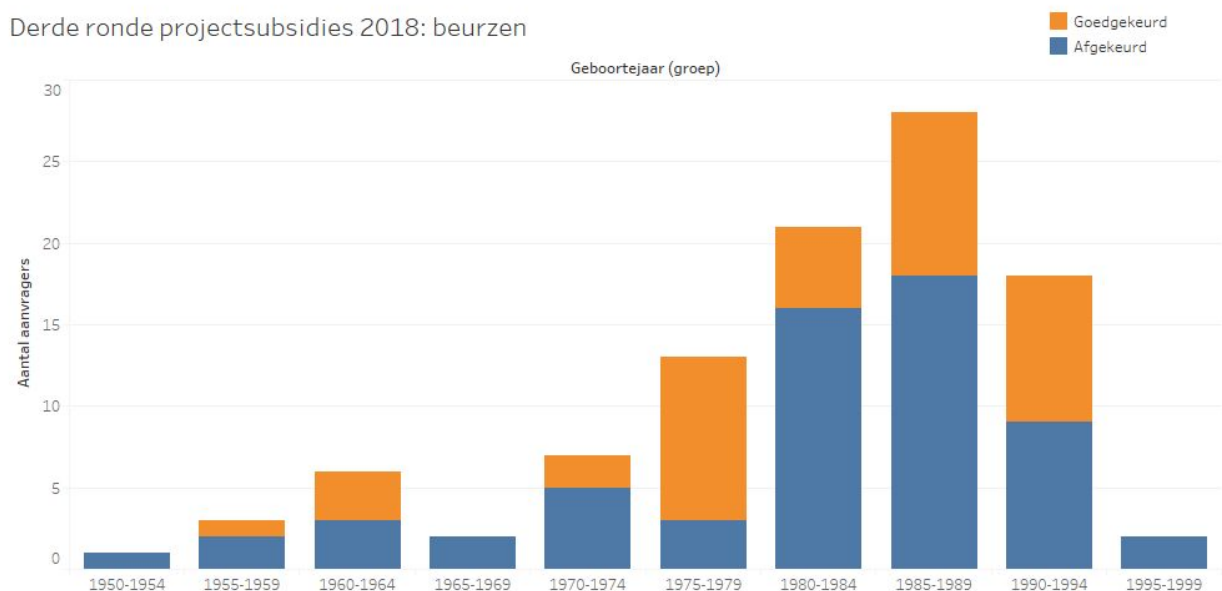
3. Het aanvragen en ontvangen van beurzen tijdens een kunstenaarsloopbaan

Hieronder analyseren we de beurzen vanuit het standpunt van de beeldend kunstenaars zelf: wanneer vragen zij beurzen aan, hoeveel beurzen ontvangen beeldend kunstenaars gemiddeld en hoe zijn die gespreid tijdens de loopbaan en al dan niet over opeenvolgende jaren? Is er een verband tussen de beurzen die kunstenaars ontvangen en de (internationale) erkenning van hun oeuvre?

3.1. Wanneer in de loopbaan worden beurzen gemiddeld aangevraagd en toegekend?

We nemen de derde ronde van 2018 als steekproef.

Wat is de leeftijd van de aanvragers en hoeveel aanvragen en toekenningen zijn er per leeftijdsgroep?

Deze grafiek leert ons:

- Weinig kunstenaars vragen een beurs aan bij de start van hun loopbaan. Tot 24 jaar (geboortejaar 1995) zijn er nauwelijks aanvragen en geen toekenningen. Pas tussen 24 en 28 jaar (geboortejaar 1990) komen de aanvragen voor beurzen op gang, met een toekenningsgraad van 50%.

- De grootste groep aanvragers situeert zich in de leeftijdsgroep tussen 29 en 38 jaar (geboortejaren 1980-1989), met een vraag die groter is dan het aantal toekenningen, gevolgd door de groep van 39 tot 43 jaar (geboortjaar 1975), waarin het aandeel toekenningen stijgt.
- Oudere kunstenaars (44 jaar en ouder, geboren vóór 1975) vragen minder vaak beurzen aan.

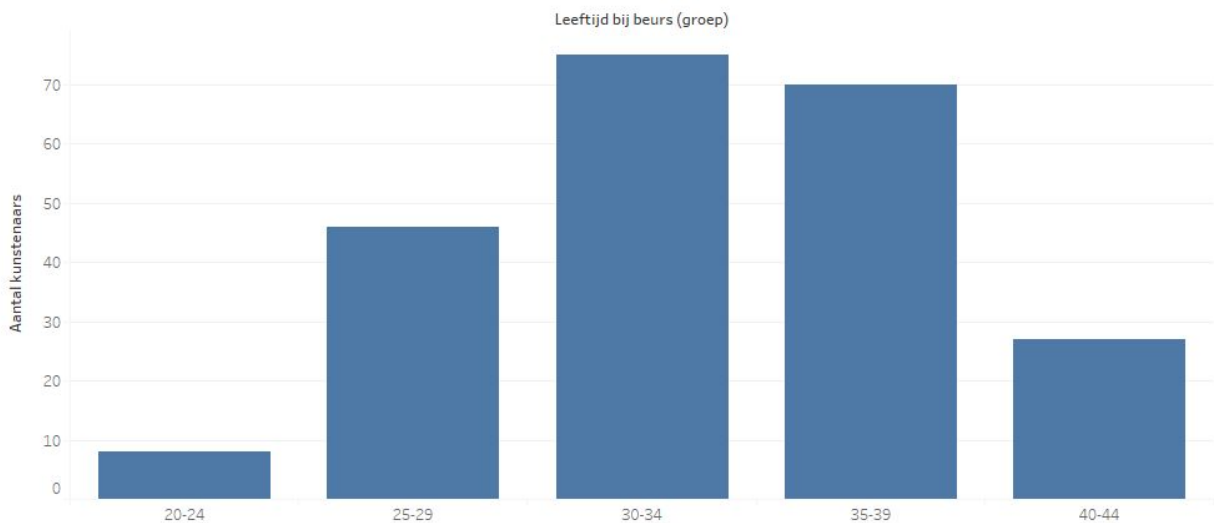
Ook als we een blik werpen op alle toegekende beurzen tussen 2001 tot 2018 (dat zijn samen 1.700 beurzen, uitgereikt aan 900 verschillende kunstenaars, goed voor in totaal iets meer dan 16 miljoen euro), dan komen we tot eenzelfde vaststelling. Dat leren we als we inzoomen op de meest veelzeggende groep binnen die langere periode: de kunstenaars die nu 40-45 jaar zijn. Op welke leeftijd kregen zij tussen 2001 en 2018 een beurs?

Op welke leeftijd kregen hoeveel kunstenaars, geboren tussen 1975 tot 1980, beurzen?

Er zijn in totaal 376 kunstenaars die geboren zijn tussen 1975 en 1980 en in de periode 2001-2018 beurzen ontvingen van de Vlaamse Overheid.

Hoeveel kunstenaars kregen beurzen (per leeftijdsgroep)?

Gebaseerd op kunstenaars geboren tussen 1975 en 1980, met beurzen tussen 2001 en 2018.

Ook deze grafiek toont aan:

- Slechts een minderheid van de beurzen gaat naar kunstenaars tussen 20 en 25 jaar.
- In de leeftijdscategorie 25-30 jaar worden minder beurzen toegekend dan aan kunstenaars boven 30 jaar.
- De meeste beurzen gaan naar kunstenaars in de leeftijdscategorie 30-34 jaar en 35-39 jaar.
- De groep 40-44 jaar krijgt ook nog ondersteuning en het aantal beurzen daalt verder na 45 jaar.
- Noot: de groep ouder dan 45 jaar is uit deze grafiek gelaten, het gaat maar over een kleiner aantal kunstenaars, die weinig beurzen aanvroegen.

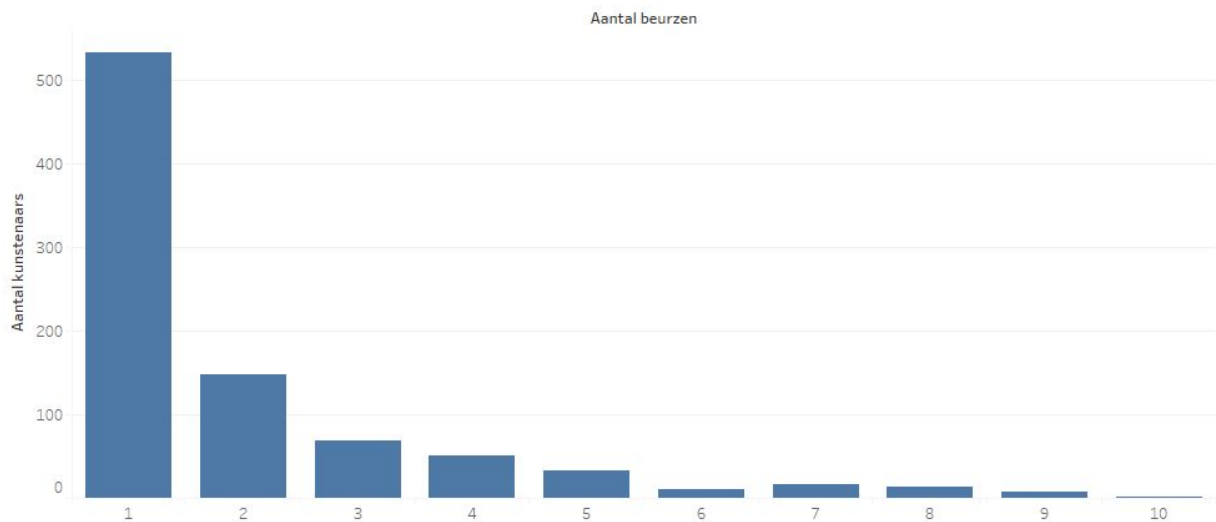
Startende kunstenaars vragen en krijgen nauwelijks beurzen hoewel dat in principe wel mogelijk is. De verklaring ligt wellicht in het vereiste 'artistieke potentieel': kunstenaars kunnen dat pas aantonen na een reeks werken en/of na al enkele gerealiseerde tentoonstellingen en projecten.

Bewezen talent ontvangt bij de aanvang van die fase makkelijk beurzen. Het aantal beurzen daalt vervolgens voor mid-career kunstenaars (40-45 jaar) en voor senior kunstenaars, hoewel een deel van hen nog steeds een beurs ontvangt, vaak om een volgende fase te exploreren en/of te verdiepen.

3.2. Hoeveel beurzen ontvangen beeldend kunstenaars gemiddeld, en hoe gespreid?

Aantal beurzen per kunstenaar, in de periode 2001-2018

Aantal kunstenaars per hoeveelheid beurzen
Gebaseerd op beursverdelingen tussen 2001 en 2018.

Deze grafiek toont aan:

- De meeste beeldende kunstenaars (533) ontvangen slechts één beurs. Het kan gaan om makers waarvan de praktijk niet (internationaal) doorgroeit, die hun loopbaan na een tijd stopzetten of die na de beurstoekenning verder werken met projectmiddelen.
- Een substantieel aantal beeldend kunstenaars ontvangt twee tot tien beurzen tijdens hun loopbaan. Deze groep neemt een dubbel zo groot aandeel uit het beschikbare budget voor beurzen als makers die slechts één beurs ontvangen.

Gemiddeld ontvingen kunstenaars **4 beurzen** in de periode 2001-2018.

Hoe zijn de beurzen gespreid over de loopbaan?

Voor deze analyse bekijken we opnieuw de groep kunstenaars die vandaag 40-45 jaar zijn (geboren tussen 1975 en 1980) én die meermaals een beurs kregen. Van links naar rechts zie je hun leeftijden, elk blokje staat voor een toegekende beurs. De grootte van het blokje geeft het bedrag van de beurs aan. Het gaat

hier over de 44 kunstenaars met het hoogste aantal beurzen (gecumuleerd beursbedrag is groter dan 30.000 euro). Dit zijn ook vaak makers die nationaal en internationaal bekendheid verworven hebben.

Tijdslijn van beurzen per kunstenaar

Kunstenaars geboren tussen 1975-1980. Dalend gesorteerd op gecumuleerde beursbedragen.

Deze grafiek toont aan:

- Beurzen worden voor deze groep meestal toegekend tijdens **opeenvolgende jaren**: ze zorgen voor een aaneengesloten periode van ontwikkeling voor de kunstenaar.
- Kunstenaars ontvangen (reeksen van) beurzen **in verschillende fasen van een loopbaan**.
- Er is **geen eenduidig patroon** dat aangeeft wanneer kunstenaars in hun loopbaan beurzen ontvangen: sommigen ontvangen ze vóór hun dertigste, andere pas erna. Sommigen enkel tot vooraan de dertig, anderen op verschillende momenten in de loopbaan.

- Omdat het gaat over (internationaal) erkende kunstenaars, voedt dit de hypothese dat zij **meerdere beurzen nodig** hebben gehad om tot dat punt in hun loopbaan te komen.

3.3. Bedragen van beurzen

Wat is het gemiddeld bedrag van een beurs?

Als we alle toegekende beurzen tussen 2001 en 2018 samennemen, komen we op de volgende gemiddelde bedragen uit:

- **Mediaan: 8.000 euro**
- Hoogste bedrag van een toegekende beurs: 50.000 euro
- Laagste bedrag van een toegekende beurs: 1.000 euro

Welke zijn de gecumuleerde beursbedragen per kunstenaar?

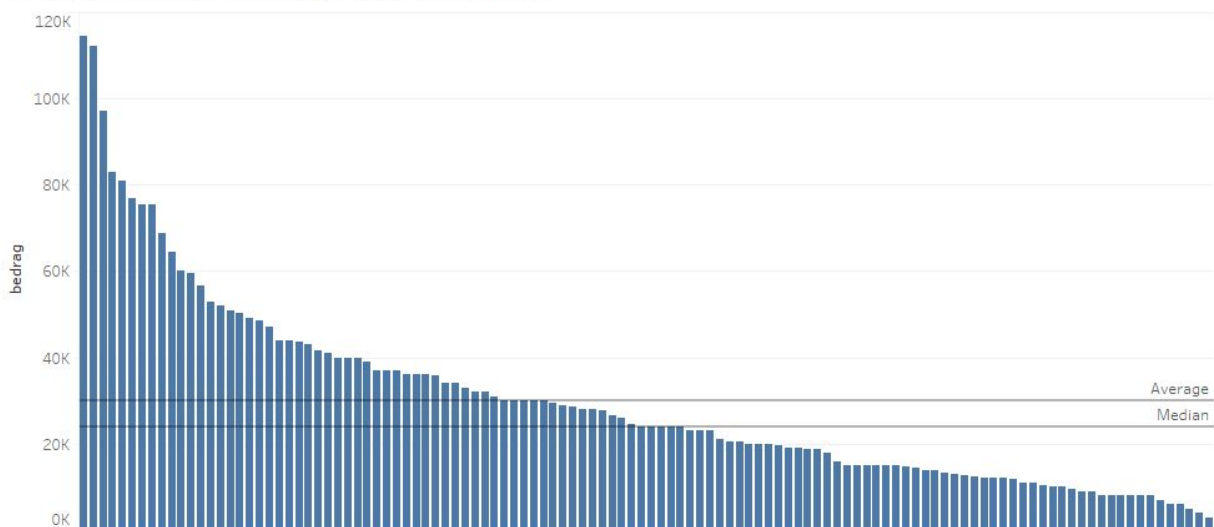
Voor een goede kijk op het gemiddelde totaalbedrag aan beurzen per kunstenaar in de periode 2001-2018, maken we abstractie van de grote groep die in deze periode slechts één beurs ontving. We richten ons dus op de **groep kunstenaars die minstens tweemaal een beurs kreeg**: de groep waarvan het potentieel talent dus bevestigd is. Wat blijkt:

- Gemiddeld totaal van de ontvangen beursbedragen: 33.000 euro
- **Mediaan van de totaal ontvangen beursbedragen: 24.000 euro**
- Hoogste geaccumuleerde bedrag van beurzen die één kunstenaar ontvangen heeft: 122.000 euro
- Laagste geaccumuleerde bedrag van beurzen die één kunstenaar ontvangen heeft: 5.500 euro

De totale som van alle beurzen voor kunstenaars geboren tussen 1975 en 1980

Kunstenaars en hun gecumuleerde beursbedragen

Voor kunstenaars geboren tussen 1975-1980, met beurzen tussen 2001-2018.

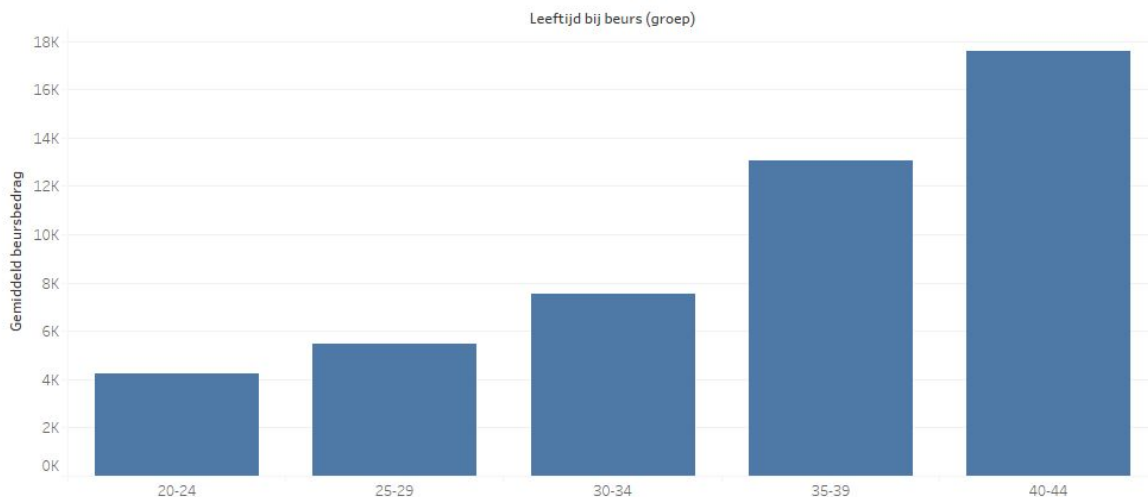
Deze grafiek toont alle geaccumuleerde beursbedragen voor kunstenaars die nu 40-45 jaar zijn. Elk balkje vertegenwoordigt één kunstenaar. Wat vertelt deze grafiek? Gezien de grote variatie in de som van beurzen (omdat praktijken van beeldend kunstenaars nu eenmaal sterk verschillen), vertelt het gemiddelde (30.000 euro) of zelfs de mediaan (24.000 euro) slechts weinig. Bovendien geeft het grote aantal kunstenaars met slechts één beurs een vertekend beeld. Relevant zijn vooral de ‘knikken’ in de grafiek:

- Rond 60.000 euro zien we een plotse stijging. Daaruit valt af te leiden dat het eerder ‘bijzonder’ is als een kunstenaar meer dan 60.000 euro aan beursgelden ontvangt binnen het Kunstendecreet.
- Ook rond 80.000 euro situeert zich een knik. Ook hier ontstaat de hypothese dat **bepaalde kunstenaarsloopbanen gebaat kunnen zijn met een investering die tot 60.000 en misschien wel 80.000 euro kan bedragen.**

Verkregen beursbedragen per leeftijdscategorie, voor kunstenaars geboren tussen 1975 en 1980

Gemiddeld beursbedrag per leeftijdsgroep

Voor kunstenaars geboren tussen 1975-1980, met beurzen tussen 2001-2018.

Deze grafiek toont aan:

- Het **gemiddelde bedrag per individuele beurs stijgt met de leeftijd**: hoe ouder de kunstenaar, hoe groter de beurs die hij/zij ontvangt.
- Toen de kunstenaars geboren in 1975-1980 tussen 20 en 30 jaar waren, bedroeg de gemiddelde beurs die ze kregen, ongeveer 5.000 euro.
- Tussen 30 en 35 jaar bedroegen de beurzen gemiddeld 7.500 euro, na 35 jaar klom het gemiddelde beursbedrag naar ongeveer 15.000 euro.

3.4. De verdeling van beurzen over verschillende kunstdisciplines

Sinds in 2006 het Kunstendecreet in werking trad, is het aantal toegekende beurzen voor andere kunstdisciplines dan beeldende kunst gestaag gestegen (zie ook grafiek in sectie 2.1). **In 2006 werden**

86 beurzen toegekend binnen beeldende kunst, 1 binnen dans, 2 binnen muziek en 2 binnen theater.

Data van de subsidierondes in 2016, 2017 en 2018 tonen de volgende onderlinge verdeling:

- Muziek: circa 150 aanvragers, waarvan er een 50-tal goedgekeurd zijn
- Podiumkunsten: circa 250 aanvragers, waarvan er een 100-tal goedgekeurd zijn
- Beeldende kunst: circa 550 aanvragers, waarvan er een 250-tal goedgekeurd zijn.

Iets meer dan de helft van alle toegekende en aangevraagde beurzen gaat dus vandaag naar beeldende kunst.

3.5 Conclusies: beurzen zijn maatwerk

Talentontwikkeling is een levenslang proces. Een loopbaan verloopt niet rechtlijnig en verschilt sterk van kunstenaar tot kunstenaar.⁵ Daarom heeft de ontwikkeling van een praktijk en een oeuvre op verschillende momenten in de loopbaan experiment, onderzoek en verdieping nodig, en dat gedurende opeenvolgende jaren. Wat hebben bovenstaande cijfergegevens aangetoond?

- **Gemiddeld ontvangen kunstenaars vier beurzen tijdens hun loopbaan.** Een aanzienlijk aantal (internationaal) erkende oeuvres heeft zich ontplooid met méér dan vier beurzen.
- **Het potentieel van talent en oeuvre is moeilijker aan te tonen bij de start van de loopbaan,** wat zich vertaalt in een laag aantal toekenningen bij de opstart.
- **Kunstenaars waarvan het talent (internationaal) erkend wordt, ontvangen beurzen tijdens opeenvolgende jaren** en in verschillende fasen in de loopbaan.
- Beurzen worden in hoofdzaak aangevraagd en toegekend aan beeldend kunstenaars, maar **het aandeel beurzen voor andere kunstdisciplines is stapsgewijs gestegen**, omdat makers ook in andere disciplines meer individueel en ontwikkelingsgericht zijn gaan werken.

4. Vragen bij de beurs als instrument in het nieuwe Kunstendecreet

4.1 Is het jaarbudget voor beurzen beeldende kunst toereikend?

Een vergelijking tussen de jaarbudgetten voor kunstenaarsbeurzen in Vlaanderen, Nederland en Denemarken bevestigt de analyse uit de Visienota Kunsten (2020): de subsidies voor individuele kunstenaars en met name voor beeldend kunstenaars en fotografen liggen in Vlaanderen **ver onder de budgetten met vergelijkbare West-Europese landen**, tot ongeveer de helft van de budgetten in Noordelijke landen.

---

⁵ *Kunstenpunt pocket #3: Do It Together*, p.45: 'de loopbaan voorbij het groeimodel'

Dat leerden we ook uit het onderzoek [Loont passie?](#): beeldend kunstenaars zijn de armste van alle kunstenaars in Vlaanderen. Ze hebben hoge kosten, ontvangen relatief kleine subsidiebedragen en worden niet of slecht verloond. Door ontoereikende subsidiebudgetten voor beurzen en projectsubsidies wordt overheidssteun ook beperkt tot aanvragen met de beoordeling 'zeer goed'. Ook bij de beurzen krijg je daardoor enkel nog een betoelaagde toplaag, wat de diversiteit in de ondersteuning van artistiek talent en ontwikkeling in het gedrang brengt. Om die diversiteit te herstellen zijn meer middelen nodig dan wat vandaag beschikbaar is.

In de Principesnota wordt voorgesteld om de beoordelingscommissies samen te stellen per kunstdiscipline, die werken met vaste enveloppen of vorken.⁶ Hier stelt zich de vraag hoe de onderfinanciering uit het verleden kan gecorrigeerd worden bij het vastleggen van die enveloppen. De Adviescommissie Kunsten stelt voor om de historiek van toegekende bedragen als leidend principe te hanteren bij de verdeling van budgetten, met aandacht voor de beleidsprioriteiten van de minister en gedetecteerde tendensen binnen de sector. Hiermee adviseert de ACK oplossingen om het mattheus effect en onderfinanciering te vermijden bij het vastleggen van enveloppen.

4.2 Beurs 'opkomend talent'

Het voorstel voor een 'beurs opkomend talent' komt tegemoet aan een terugkerend dilemma: hoe toon je het 'potentieel' talent aan van starters, terwijl die nog geen oeuvre hebben, noch projecten die dat potentieel kunnen laten zien? Starters hebben die steun net nodig om hun eerste stappen te zetten. Een beurs 'opkomend talent' kan die **vicieuze cirkel doorbreken**.

Het is wel **van belang om die opstart scherp te definiëren in de tijd**: onze data tonen aan dat de *gap* zich situeert tussen de leeftijdsgroep van 20-24 jaar en 25-29 jaar, meer bepaald tussen 22 en 26 jaar. Ook het Mondriaan Fonds lijnt zijn startbeurs heel precies af: ze kan aangevraagd worden na het eerste jaar van de loopbaan, tot en met het vierde jaar. Daarna vragen kunstenaars de gewone (basis)beurs aan.

4.3 Het aantal beurzen beperken: (g)een goed idee?

Het voorstel om de 'beurs bewezen talent' te beperken tot drie jaareenheden tijdens een hele loopbaan zet **het belangrijkste ondersteuningsinstrument voor de praktijkontwikkeling van beeldend kunstenaars sterk onder druk**. Men kan zich de vraag stellen of dit zou neerkomen op een daling in vergelijking met vandaag, terwijl het huidige bedrag voor beurzen nu reeds bijna 40 à 50% lager ligt dan in Nederland of Denemarken.

Zo komt ook de ontwikkeling van praktijk en oeuvre in gevaar: de cijfers vertellen ons dat erkend talent in Vlaanderen gemiddeld vier beurzen ontvangt, en dat sommige oeuvres zelfs meer dan vier beurzen nodig heeft om op dat niveau te geraken. Dat aantal nu gaan beperken zou **elke vorm van maatwerk**

---

⁶ Principesnota nieuw Kunstendecreet, principe 6, p. 4-7.

bemoelijken, dit voor praktijken die onderling erg divers zijn. Geen enkele loopbaan verloopt bovendien rechtlijnig. Maatwerk veronderstelt veeleer dat **aanvragers en beoordelaars zelf de noodzaak en relevantie van elke aanvraag inschatten**.

4.4 De beeldende kunst onteigend?

Een beperking van het aantal beurzen bevestigt talent tot maximaal drie jaareenheden **wijzigt de visie op de beurs fundamenteel**. Zo'n plafond gaat uit van een kunstpraktijk die vooral projecten realiseert, en slechts enkele momenten van onderzoek en verdieping nodig heeft. Maar artistiek werk is veel meer dan productie alleen. Men mag ook niet de vergissing maken ervan uit te gaan dat kunstenaars na een initiële opstart vanzelf economisch zelfredzaam worden en dus zelf in hun experiment, onderzoek en verdieping kunnen investeren. Niets is minder waar.

De visie en specificiteit van hét basisinstrument voor beeldende kunst – zoals dat in andere West-Europese landen bestaat, en in Vlaanderen ontwikkeld is sinds het einde van de jaren 1990 – dreigt zo terug afgebouwd te worden. Meerdere beeldend kunstenaars kunnen een dalend aantal beurzen tijdens hun loopbaan niet zomaar opvangen met projecten, ook niet met een projectaanvraag onder de functie 'ontwikkeling'. Het ontwikkelings- en creatieproces kent nu eenmaal een andere logica. En omwille van discipline-eigen kenmerken is beeldende kunst sterker afhankelijk van beurzen dan andere sectoren.

Voor beeldend kunstenaars zijn beide vormen van steun van even groot belang: beurzen worden afgewisseld met projecten. Zowel in Vlaanderen als in Nederland en Denemarken tonen de jaaroverzichten aan dat beurzen bijna even belangrijk zijn als projectsubsidies.

4.5 Lage en arbitraire forfaitbedragen

De voorgestelde forfaitaire bedragen voor een beurs – 5.000 of 10.000 euro volgens de Principesnota (juli 2020) – doen **arbitrair** aan. Onze analyses tonen aan dat beurzen voor uiteenlopende praktijken en doeleinden worden ingezet, met lage (tot 3.000 euro) en hoge (tot 40.000 euro) bedragen, en met ofwel een reeks beurzen na elkaar (soms zelfs tot acht aaneensluitende jaren), of net eerder punctuele beurzen tot gevolg. Kunstenaars en beoordelaars konden in het verleden een inschatting van een beursbedrag maken op basis van de tijd die makers nodig zouden hebben en de kosten die eigen waren aan hun specifieke praktijk. Kan het eventueel een optie zijn om - zoals in Denemarken - te werken met een vork, waarbij men die inschatting nog voor een stuk kan maken?

De bedragen zijn ook **laag** om er de nodige tijd en (onderzoeks)materialen mee te kopen. De gemiddelde beurs voor een kunstenaar van 35 jaar lag tot nu toe op 15.000 euro. Een verlaging van het beursbedrag verlaagt ook de tijd die een kunstenaar kan investeren.

Als de overheid de bedragen laag houdt omdat ze transparantie mist over de economische zelfredzaamheid van kunstenaars, kan het een piste zijn om **er economisch zelfredzame kunstenaars van uit te sluiten**, door bij het indienen van een subsidie de meest recente belastingaangifte op te vragen. Zo werkt bijvoorbeeld ook het Mondriaan Fonds.

4.6 Een slotgedachte

Het is belangrijk dat de beurs gebruikt wordt waarvoor ze bedoeld is: *open ended* werken, exploreren en onderzoeken. De Kunstenaars kunnen zelf het beste afwegen welk subsidie-instrument ze nodig hebben op welk moment in hun carrière. En zoniet maken de beoordelaars dat onderscheid wel: een project dat ingediend wordt als een beurs, wordt al snel gedetecteerd. Beurzen zijn bij uitstek een vraaggestuurd instrument om de ontwikkelingsmogelijkheden van kunstenaars, die onderling sterk verschillen, te ondersteunen. De beperking ervan lijkt daarmee in tegenspraak te staan.

KADER

Dit onderzoek rond beurzen kadert in een breder traject van Kunstenpunt rond de loopbanen van beeldend kunstenaars. In dit traject komen verschillende aspecten aan bod: onderzoek naar de ontwikkeling van talent en oeuvre (waarin de beurzen een belangrijk rol spelen); de onderhandeling rond een fair verloningskader dat onderschreven wordt door kunstenaars, organisaties en overheid; en de aandacht voor faire relaties met partijen waar kunstenaars mee werken zoals curatoren, kunstorganisaties, musea, opdrachtgevers, galeries en verzamelaars. De zorg voor een betere sociaal-economische positie voor beeldend kunstenaars - en daarmee gepaard de opbouw van sociale rechten - is vooral een zaak van faire verloning, subsidiëring, faire prijszetting en een degelijk kunstenaarsstatuut. Het onderzoek rond beurzen gaat dan ook over de zorg voor ontwikkeling en het maatwerk dat ermee gepaard gaat.